

JAUNIEJI IR NAUJIEJI ŪKININKAI LIETUVOJE

2021 BALANDIS

ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ

Kurk
Lietuvai

PROJEKTO VADOVAI:

ŠARŪNAS GENYS
TAUTVILĖ DAUGĖLAITĖ

TURINYS

NAUDOJAMOS SAVOKOS	3
NAUJIEJI AR JAUNIEJI ŪKININKAI?	4
IŽANGA	5
ŠALTINIAI IR METODAI	6
ANALIZĖS EIGA	7
ANALIZĖS STUKTŪRA	8
PROBLEMOS	9
BLOKAS 1: NUOLATINIŲ ORIŲ PAJAMŲ NEUŽTIKRINIMAS	10
IŠ KO SUSIDEA ŪKININKO PAJAMOS?	11
BLOKAS 2: PRADINIO KAPITALO TRŪKUMAS	15
BLOKAS 3: DIRBAMOS ŽEMĖS PRIEINAMUMAS	18
NAUJOJO ARBA JAUNOJO ŪKININKO KELIAS	21
IŠVADOS	26
SĖKMINGŲ ŪKININKŲ PROBLEMOS	27
ŠALTINIAI	29

NAUDOJAMOS SAVOKOS IR SANTRUMPOS

BŽŪP

Bendroji žemės ūkio politika

JAUNIEJI ŪKININKAI

Žemės ūkio valdytojai jaunesni nei 40 metų.

NAUJIEJI ŪKININKAI

Žemės ūkio patirties ir/ar žemės ūkio paskirties žemių nepaveldėję, bet jas įgyję ūkininkai. Dažnai pereina iš kitų profesijų.

KPP

Lietuvos kaimo plėtros 2014 - 2020 m. programa

LAEI

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

LŽŪKT

Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba

NMA

Nacionalinė mokėjimo agentūra

SD

sąlyginis darbuotojas

ŪADT

Ūkių apskaitos duomenų tinklas

ŽUIKVC

VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo tinklas

ŽŪM

Žemės ūkio ministerija

ŽŪN

Žemės ūkio naudmenos (angl. *UAA - utilized agricultural area*)

NAUJIEJI AR JAUNIEJI ŪKININKAI?

Naujieji ūkininkai (*angl. new farm entrants*) - vis daugiau dėmesio susilaukianti ūkininkų dalis. Jaunieji ūkininkai (iki 40 metų amžiaus) taip pat dažnai būna naujai įsilieję į žemės ūkio sektorių, tačiau didelė jaunųjų ūkininkų dalis paveldi dirbamas žemes ir turi tėvų ar giminaičių paramą ir konsultacijas, kas gali ženkliai palengvinti ūkininkavimo pradžią. Tuo tarpu naujieji ūkininkai dažnai ateina iš urbanistinių vietovių, su žemės ūkiu nesusijusių karjeros pakraipų, bei su aukštesniu, tačiau su žemės ūkiu nesusijusiu, išsilavinimu (EIP AGRIS, 2015). Šie ūkininkai, nepriklausomai

nuo jų amžiaus, yra linkę imtis rizikingesnių, pažangių sprendimų ūkininkavime ar yra vedami holistinių idėjų, apie tai, kaip turėtų atrodyti maisto auginimas ir tvarus žmogaus santykis su žeme.

Savoka "naujasis ūkininkas" nėra taikoma išskirtinai ūkininkams, kurie radikaliai pakeitė savo karjeros kryptį, tačiau ir tiems, kurie yra kilę iš kaimiškų vietovių, tačiau patys nėra dirbę ūkiuose arba nėra paveldėję dirbamos žemės.

Naujieji ūkininkai šiuo metu yra remiami keliose valstybėse, tačiau nėra vieningo ES sutarimo dėl į juos orientuotos politikos*.

*šiuo metu vyksta diskusijos dėl naujojo BŽŪP, kur taip pat ieškoma sutarimo dėl naujojo ūkininko savokos.

IŽANGA

Naujieji ar jaunieji ūkininkai Europoje vis dažniau renkasi tvarią ar ekologišką žemdirbystę bei sugeba sukurti didesnę pridėtinę vertę per hektarą, net ir valdydami mažesnius plotus nei vyresnieji ūkininkai.

Tačiau jaunųjų ūkininkų skaičius Europoje nuolat mažėja. Tokia tendencija kuria neužtikrintą žemės ūkio ateitį. Lietuvoje daugiau nei pusė žemės ūkio valdų savininkų yra pensinio amžiaus ([LAEI, 2020](#)).

Norint skatinti ekologišką, inovatyvią žemdirbystę ir kelti žemės ūkio sukuriamą pridėtinę vertę, reikėtų į sektorių pritraukti daugiau išsilavinusių, motyvuotų ir verslių

jaunųjų ir naujųjų ūkininkų. Tačiau ūkininkavimo pradžioje, toks ūkininkas dažnai susiduria su finansinėmis, administracinėmis ir žemės įsigyjimo problemomis, kurios apsunkina įsitraukimą į rinką, bei atgraso jaunuosius ūkininkus nuo verslo kūrimo šiame sektoriuje. Jaunieji ūkininkai įvardina (šaltinis: giluminiai interviu su ūkininkais), jog dirbamos žemės prieinamumas bei kaina, taip pat didelių pradinių investicijų reikalaujantis žemės ūkio verslas ir nepalankios sąlygos paskoloms apsunkina jų verslo pradžią. Taip pat, administracinė našta bei neužtikrinamos pajamos verčia rimtai pasvarstyti ar verta imtis žemės ūkio verslo.

ANALIZĖS TIKSLAS

Remiantis kiekybiniais bei kokybiniais tyrimais išsiaiškinti, kokį kelią jaunieji ir naujieji ūkininkai nueina nuo susidomėjimo žemės ūkiu iki pilnai funkcionuojančio žemės ūkio verslo ir identifikuoti kiekvienoje stadijoje vykstančius sprendimus, kylančius klausimus bei problemas ir kokios institucijos gali įsitraukti į tų problemų sprendimą ar konsultavimą.

ŠALTINIAI IR METODAI

KIEKYBINIAI IR KOKYBINIAI ŠALTINIAI NAUDOJAMI ANALIZĖJE

- Strateginių dokumentų analizė
- Lietuvos ir ES ŽŪ statistika
- Konsultacijos su ŽŪ sektoriaus ekspertais
- Giluminiai interviu su pažangiais ūkininkais

Rengiant analizę buvo remiamasi kiekybiniais ir kokybiniais metodais.

Gilinantis į jaunųjų ūkininkų problemas, buvo remiamasi Lietuvos ir ES bei įvairių asocijuotų struktūrų parengtomis ataskaitomis, strateginiais dokumentais bei apklausomis.

Taip pat buvo svarbu remtis ir smulkiųjų ūkininkų apklausomis, nes jaunieji ūkininkai dažnai valdo mažus plotus, tad didelė jų dalis patenka į smulkiųjų ūkininkų gretas. Pasiremiant anksčiau minėtais dokumentais, buvo sudarytas pirminis jaunųjų ūkininkų patiriamų sunkumų ir problemų vaizdas. Vėliau buvo konsultuojamasi su ŽŪ sektoriaus ekspertais bei asocijuotomis struktūromis Lietuvoje, tokiomis kaip LŽŪKT, Jaunųjų ūkininkų sąjunga, ekologinių ūkių asociacija ir kitais.

Siekiant visapusiškos analizės buvo vykdyti interviu su ūkininkais, sėkmingai kuriančiais inovatyvų ir modernų žemės ūkio verslą, įvairiose srityse - augalininkystėje, grūdų kultūrose, biodinaminuose ūkiuose ir pan. Buvo ieškoma gerųjų praktikų ir patirties, siekiant identifikuoti, kas gali lemti šiuolaikinio naujo ūkininko sėkmę ar nesėkmę.

ANALIZĖS EIGA

Lietuvos ir ES ŽŪ apžvalga, remiantis statistinėmis ataskaitomis bei strateginiais dokumentais;

Konsultacijos su ŽŪ švietimo ir konsultavimo atstovais;

Konsultacijos su ŽŪ specialistais bei ūkininkais Lietuvoje;

Identifikuotos pagrindinės jaunųjų ūkininkų problemos Lietuvoje ir ES;

Identifikuotas ūkininko kelias nuo susidomėjimo iki veikiančio ūkio;

Identifikuoti ūkininko kiekvienoje stadijoje keliami klausimai, veiksmai, problemos, bei institucijos kurios gali pakreipti tolesnę ūkininko kelio eigą;

Remiantis interviu su ūkininkais bei dokumentų analizėmis, parengtos išvados.

```
graph TD; A(( )) --- B(( )); B --- C(( )); C --- D(( )); D --- E(( )); E --- F(( )); F --- G(( ))
```

ANALIZĖS STUKTŪRA

- Dažniausiai pasitaikančios problemos
- Problemų blokų analizė
- Naujojo arba jaunojo ūkininko kelias
- Išvados

Analizės bei strateginių dokumentų gausa ŽŪ sektoriuje lėmė jog didžiausios jaunųjų ūkininkų probleminės sritys yra aiškiai identifikuotos. Lietuvos ir ES analitiniai dokumentai leido geriau palyginti statistiką. Tačiau vien statistinė analizė nebuvo pakankama identifikuoti konkretesnes problemas, tad tam buvo pasitelkti giluminiai interviu ir konsultacijos su ŽŪ sektoriaus ekspertais, siekiant geriau suprasti skirtingų suinteresuotų šalių požiūrius ir problemas, kurios kartais neatsispindi statistikoje. Tokie interviu ir konsultacijos leido pamatyti gilesnį ŽŪ kontekstą ir suprasti kaip ŽŪ statistika gali būti interpretuojama.

Norint geriau suprasti procesus ir rizikas, kurias turi suvaldyti jaunas ūkininkas, buvo sukurtas jaunojo ūkininko kelias, kurio pagalba buvo galima lengviau analizuoti problemas kylančias kiekvienoje stadijoje, svarstant apie galimą įsitraukimą į žemės ūkio veiklą. Gebėjimas priskirti konkrečias problemas ir būdingus klausimus vienai ar kelioms stadijoms, gali padėti geriau įvertinti konkrečią reikiamą pagalbą. Taip pat, ilgesnėje perspektyvoje, toks ūkininko kelio modelis gali padėti lengviau plėtoti dialogą tarp skirtingų suinteresuotų ŽŪ šalių,

PROBLEMOS

STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ IR STATISTIKOS ANALIZĖS METU IDENTIFIKUOTI PROBLEMŲ BLOKAI

Jaunųjų ir naujųjų ūkininkų skaičius ES mažėja. Lietuvoje naujai besikuriančių jaunųjų valdų valdytojų skaičius 2015 m. buvo didžiausias (3093), tačiau pastaraisiais metais sumažėjo ir krenta toliau (2019 m. - 1076). Mažėja ne tik jaunųjų valdytojų skaičius, bet ir jų naudojami plotai: 2019 m. vidutinis tokių valdų valdytojų deklaruotas plotas siekė 9 ha, kuomet Lietuvos vidurkis - 15,44 ha. Lietuvoje, ūkininkai jaunesni nei 40 metų sudaro vos 16% visų ūkininkų. Palyginimui, pensinio amžiaus ūkininkai sudaro 32% (VIC, 2020). Tačiau jaunųjų ūkininkų trūkumas - kompleksinė problema. EP organizuojamoje viešojoje konsultacijoje "modernizuojant ir supaprastinant BŽŪP" (2017), kaip pagrindinius trukdžius ūkininkauti,

respondentai įvardijo žemės pasiūlą ir jos kainą (29 proc.), mažą ūkininkavimo pelningumą (23 proc.) ir administracinius reikalavimus (13 proc.). Norint užtikrinti gyvybingą, inovatyvų ir patrauklų žemės ūkio sektorių, nepakanka vien finansinių paskatų įsikūrimui, tačiau svarbu ir užtikrinti sėkmingą ilgalaikę veiklą, galimybes plėtrai, bei patrauklias pajamas inovatyviems ūkininkams. Statistikos analizės bei giluminių interviu su ūkininkais ir asocijuotomis struktūromis metu, išaiškėjo, jog pagrindinės problemos gali būti skirstomos į tris blokus:

- **NUOLATINIŲ ORIŲ PAJAMŲ NEUŽTIKRINIMAS**
- **PRADINIO KAPITALO TRŪKUMAS**
- **DIRBAMOS ŽEMĖS PRIEINAMUMAS.**

BLOKAS 1: NUOLATINIŲ ORIŲ PAJAMŲ NEUŽTIKRINIMAS

KAS TRUKDO JAUNIESIEMS ŪKININKAMS UŽSITIKRINTI ORIAS IR STABILIAS PAJAMAS DIRBANT ŽEMĖS ŪKYJE?

EP organizuojamoje viešojoje konsultacijoje (2017) 59 proc. respondentų įvardijo "orų pajamų lygį" kaip pagrindinį dalyką, kurio trūksta norint sėkmingai plėtoti savo ūkinę veiklą. Per 2012–2018 m. laikotarpį Lietuvoje žemės ūkio verslo pajamos, tenkančios vienam darbuotojui buvo mažesnės nei darbo užmokestis darbuotojams visuose kituose ekonomikos sektoriuose

(skaičiuojant pajamas per valandą). 2012–2018 m. šios pajamos vidutiniškai per metus sudarė 53,4% darbo užmokesčio darbuotojams visuose ekonomikos sektoriuose (BŽŪP, 2020).

Tokia situacija daro didelį poveikį žemės ūkio sektoriaus plėtrai ir jo patrauklumui pajamų atžvilgiu, ypač naujųjų ūkininkų akyse.

Tačiau pajamų užtikrinimas taip pat susideda iš skirtingų veiksmų.

IŠ KO SUSIDEDA ŪKININKO PAJAMOS?

Tiesioginės išmokos ūkininkams

ŽŪ produkcijos paklausos skatinimas vidinėje rinkoje

Aukštesnės pridėtinės vertės produktų gamyba

Tiesioginės išmokos jaunesiems ūkininkams

Tiesioginės išmokos ūkininkų įsikūrimui ar plėtrai dažnai yra vienas iš pagrindinių sprendimus lemiančių faktorių. Apklausoje (LAEI) metu, 63 proc. jaunųjų ūkininkų Lietuvoje nurodė, tiesiogines išmokas kaip "labai naudingas" prisidedant prie pajamų lygio užtikrinimo.

Šiuo metu veikia KPP 2014-2020 programos priemonė "jaunųjų ūkininkų įsikūrimui", pagal kurią ūkininkai iki 40 m. pirmą kartą steigiantys žemės ūkio valdas ir turintys reikiamą profesinių įgūdžių (pvz., yra baigę ūkio pradžmėnų mokymo programą), gali pretenduoti į 40 000 eurų vienkartinę išmoką, kurios 80 proc. administruojama prieš pradėdant veiklą, o 20 proc. skiriami įgyvendinus verslo planą, kurio tinkamumą įvertina NMA ir ŽŪM.

Nors statistiniam jaunajam ūkininkui tiesioginės išmokos yra naudingos arba labai naudingos užtikrinant pajamų lygį, vykdant plėtrą ar sprendžiant dėl ūkininkavimo tęsimo. Interviu su smulkių pažangių ūkių savininkais pasirodė, jog dauguma niekada nesikreipė dėl tiesioginių išmokų paramos. Ūkius kalbinti ūkininkai įkūrė bei plečia tik iš asmeninių lėšų. Dažniausiai nurodomos priežastys, dėl kurių ūkininkai nesikreipė paramos, yra jų ūkininkavimo supratimo neatitinkantys reikalavimai, griežti plėtros reikalavimai (ypač jeigu ūkininkai siekia gamtinio ar ekologinio ūkininkavimo), ar reikalavimų neatitikimas (pvz. ūkininkauti pradėjo sau, o atsiradus poreikiui investicijoms, jaunesnis nei 40 metų ūkininkas jau negalėjo dalyvauti įsikūrimo programoje, nes registruotą ūkį turėjo ilgiau nei leidžiama jaunųjų ūkininkų programoje).

"Pradėjau ūkininkauti iš idėjos, dabar jau ūkininkauju trejus metus, bet nors ir esu jaunas, į jaunųjų ūkininkų programą pretenduoti jau negaliu."

{...} ekonominio dydžio vertinimas yra mažas, nesiekiam to reikalavimo. [...] bandai savo lėšomis daryti. Nesam suinteresuoti, kad imti, mūsų interesas yra kitoks, gyvenam tam kad išgyventi, auginti gerą produktą ir išsilaikyti."

Produkcijos paklausos skatinimas vidinėje rinkoje

Ūkininkai nurodo, jog galimybės realizuoti savo produkciją (ypač žaliavą) - nepalankios. Supirkimo kainos žemos ir nepastovios, ūkininkų derybinė galia maisto tiekimo grandinėje - žema.

Auginantiems ekologišką produkciją svarbu surasti ar sukurti savo klientų ratą, nes jų produktai yra iki parduodami iki trijų kartų brangiau nei panašūs ne ekologiški produktai.

"Ypač vyresnieji ūkininkai priima tai ką jiems sako supirkėjai, todėl yra pikti, kad mažai jiems moka."

"Mūsų ūkiai tokie išskirtiniai, ekologiniai ūkiai irgi brangiau parduoda. Supirkėjai šiaip parduoda tik už konkrečią nustatytą kainą. O kai tu parduodi tiesiogiai tai yra laisvės šiek tiek, pasirinkimo, tu pats nusprendi."

Ūkininkai nurodo, jog vienintelis būdas gauti orias pajamas smulkiems ūkininkams yra vykdyti kokio nors lygio perdirbimą ir teikti produkciją tiesiogiai vartotojui. Taip gali būti užtikrinta, jog produkcija nėra surenkama nežinant paklausos (kaip yra pardavinėjant turgavietėse). Taip pat artimesnis ryšys su vartotojais kuria lojalumą ir užtikrina ilgalaikę paklausą.

Norint paskatinti didesnę žmonių susidomėjimą ekologiška, sveika ir gamtą tausojančia produkcija, rekomenduojama populiarinti ir įtraukti šios produkcijos tiekėjus į trumpąsias maisto grandines, tiekiant produktus viešosioms institucijoms, tokioms kaip darželiai, mokyklos, ligoninės ir kitos.

"Mes dabar gyvenam Plungės rajone, bet vežam į Vilnių, Klaipėdą, Palangą. Tai vistiek mums reikia vežti, o galėtumėm čia pat, kur darželiai yra už šešių, septynių kilometrų."

Aukštesnės pridėtinės vertės produktų gamyba: ūkininkų švietimas

Aukštesnės pridėtinės vertės produktų kūrimas taip pat yra glaudžiai susijęs su ūkininkų išsilavinimu ir žinių pasiekiamumu.

Naujieji ūkininkai, kurie anksčiau nėra dirbę žemės ūkyje, dažnai yra linkę kurti aukštesnės pridėtinės vertės produktus tikslingai gilindami reikiamas žinias bei ieškodami naujų sprendimo būdų.

Nors konsultavimo ir ūkininkų mokymo programų Lietuvoje rodosi apstu, jos dažnai nepatenkina šiuolaikinio ūkininko poreikių. Kalbant apie privalomą "ūkininko pradmenų mokymo programą", kurią reikia baigti visiems norintiems pradėti ūkininkauti, viena mažo ūkio savininkė kursų apibūdino taip:

"Viskas buvo klasėje, mokėmės žemės ūkio mokykloje. Nieko praktikoje nebuvo. Pabraižė, parodė, papasakojo, o jeigu tu nesi to daręs tai išvis nieko nesusigaudai, o kokia naudą - tai neaišku. Kažkiek tų žinių buvo, bet tai senos žinios, viskas dabar tai keičiasi."

Spręsdami praktinių žinių spragas, ūkininkai turi kreiptis į kitus ūkininkus, kurių veikla yra panaši, arba į privačius konsultantus.

"Turėtų būti kitokie mokymai, kad žmogus realiau suprastų ką auginti, kaip auginti ir kaip teisingai prižiūrėti tą žemę. Daugiau praktikos, daugiau tikrų žinių, nes aš pati kai mokiausi tai nieko ten nesupratau, trūkdavo elementarių dalykų, to pamatymo."

Ūkininkai sako, jog praktinių žinių trūkumas juos skatino kreiptis dėl mokamų konsultacijų, seminarų ar kursų. Kiti ūkininkai teigė patys organizuojantys mokymus savo ūkiuose.

Aukštesnės pridėtinės vertės produktų gamyba

Pridėtinės vertės kūrimas glaudžiai susijęs su vidinio vartojimo skatinimu. Lietuvoje 68 proc. ūkių valdo mažesnę nei 10 ha plotą. Auginant monokultūras (pvz. javus) ir parduodant juos supirkėjui kaip žaliavą, norint tapti pelningu ūkininku reikalingi dideli žemės plotai (100 ha ir daugiau), todėl mažiesiems ūkininkams tenka ieškoti alternatyvių savo produkcijos realizacijos būdų, kaip pavyzdžiui tiekti produkcija tiesiogiai klientui.

Per 2012–2018 m. laikotarpį Lietuvoje žemės ūkio verslo pajamos per metus sudarė 53,4 proc. darbo užmokesčio darbuotojams visuose ekonomikos sektoriuose. Tam jog didžioji dalis Lietuvos ūkininkų, turinčių plotus mažesnius nei 10 ha, galėtų pelningai ūkininkauti reikia ieškoti būdų kurti didesnę pridėtinę vertę pirmajame lygmenyje, t.y. žemės ūkyje. Šiuo metu žemės ūkio subjektai sudaro apie 90,8 proc. visų maisto grandinės dalyvių dalies, tačiau sugeneruoja 37,8 proc. pridėtinės vertės, kuomet maisto, gėrimų ir tabako gamyba sudaro tik 1,1 proc. visų subjektų, tačiau sukuria 26,4 proc. pridėtinės vertės maisto grandinėje (LAEI, 2020)

Todėl atsiranda potencialas ieškoti kitų būdų kaip kurti pridėtinę vertę pačiame ūkyje. Susitikimų su mažaisiais ūkininkais metu identifikavome kelis būdus kaip maži ūkiai išsilaiko sukurdami didesnę pridėtinę vertę:

- Krepšelių produkcija, kai klientas gauna vieną dėžę įvairių produktų kas dvi savaites;
- Perdirbimas, kaip pavyzdžiui speltos grūdų perdirbimas ūkyje į miltus ir tiesioginis pardavimas įvairioms kepyklėlėms.
- Sėklos, auginamos biodinamiame ūkyje ir parduodamos paklausia ir pelninga kaina.

"Kartais užsuka nuo kelio tiesiog, esam Žemaitijos nacionalinio parko tinklapyje pasiskelbę, tai užsieniečiai dažnai užsuka."

"Tiesioginis bendravimas - labiausiai parduoda. Tai yra atskiras būdas, kai žmogus pirkdamas kažkokį augalą ar prekę, nori konkretesnių žinių"

Pasirinkimai kaip kurti aukštesnės pridėtinės vertės produktus priklauso nuo ūkio pobūdžio. Jauni ūkininkai taip pat dažniau renkasi diversifikuoti pajamas ir išlaikyti kitus pajamų šaltinius. Ūkininkai jaunesni nei 40 metų iki 21,4 proc. pajamų gauna ne iš žemės ūkio (40-49 metų ūkininkai gauna 13,5 proc. , vyresni nei 50 - 14,2 proc, (LAEI).

"Ruošiam seminarus kompostavimo, kviečiam atvažiuoti, dalinamės patirtimi ir gaunam kažkokį atlygį už savo laiką, tai yra papildomos įplaukos tokios."

BLOKAS 2: PRADINIO KAPITALO TRŪKUMAS

TIESIOGINĖS IŠMOKOS IR PARAMA PRADINĖMS INVESTICIJOMS

Aukštos pradinės investicijos bei sunkumai jas gaunant naujų ūkininkų dažnai yra įvardijami kaip vieni pagrindinių trukdžių. Ecorys ([LEI and Aequator Groen & Ruimte, 2015](#)) apklausa, kurioje dalyvavo Europos jaunieji ūkininkai, atskleidė, jog vienos didžiausių įsikūrimo trukdžių buvo “nepakankama parama” (40 proc.) ir galimybė gauti paskolą (35 proc.). Paskolos gavimą jaunesiems ūkininkams apsunkina užstatomojo turto neturėjimas. Europos Komisijos

užsakytas tyrimas (2021) dėl BŽŪP efektyvumo skatinant kartų kaitą kaimo vietovėse parodė, jog vien tik BŽŪP parama negali užtikrinti jaunųjų ūkininkų pritraukimo į žemės ūkio sektorių, kol nebus pagerintas šio sektoriaus patrauklumas iš finansinės ir socio-ekonominės pusės. BŽŪP parama naujai besikuriantiems ūkininkams labiau padeda įsitvirtinti būtent tiems, kurie jau yra pradėję ūkininkauti, negu tiems, kurie dar tik nori įsitraukti į žemės ūkio veiklą.

Tiesioginės išmokos jauniems ūkininkams

"Iš verslo investavimo pusės, pradinis kapitalas labai didelis (malūnas, traktorius, tvartas) – o pelnas sugrįžta labai lėtai. Pradžioje skolinomės pinigų iš giminių ir pažįstamų."

ES BŽŪP pirmojo ramsčio parama jauniems ūkininkams yra skiriama tiems, kurie atitinka tris kriterijus:

- yra ne vyresni kaip 40 metų amžiaus (paraiškos pateikimo dieną asmeniui dar nėra suėję 41 metai);
- turi reikiamų profesinių įgūdžių bei kompetencijos;
- pirmą kartą steigiasi žemės ūkio valdoje ir ūkyje kaip ūkio valdytojas.

Ši parama gali siekti iki 40 000 eurų penkerių metų laikotarpiui. Kaimo plėtros programos taip pat padeda jauniems ir naujiems ūkininkams įsikurti ir vystyti savo žemės ūkio veiklą. Pagal šią paramos sritį, naujieji ūkininkai gali tikėtis sulaukti:

- 20 proc. didesnės paramos materialaus turto investicijoms;
- konsultavimo tarnybos paramos teikiant specifinę paramą pirmą kartą besikuriantiems ūkininkams.

"Kad gautume [pakankamai] balų reikia 40 galvijų, kiekvienas kainuoja 1000 eur ir iškart visi pinigai išeina."

Paskutiniajame BŽŪP laikotarpyje (2014-2020) ES skyrė:

- 5,4 milijardo eurų tiesioginėms išmokoms pirmą kartą besikuriantiems ūkininkams
- 1,2 milijardo eurų tiesioginėms investicijoms materialiam turtui
- 185 milijonus eurų kvalifikacijos kėlimui ir konsultavimui
- 18 milijonų eurų skatinti ūkininkų kooperacijai.

Pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programą paramos jaunųjų ūkininkų įsikūrimui, 2019 m. duomenimis, kreipėsi 2409 pareiškėjai, parama skirta 979 jauniems ūkininkams.

Jaunųjų ūkininkų ūkiai, atsižvelgiant į valdomą ŽŪN plotą ir ūkyje gaminamą produkciją, taip pat gauna išmokas už pirmuosius 30 ha ir susietąją paramą, kuri, pasak ūkininkų, gali tapti kertiniu veiklos tęsimu elementu.

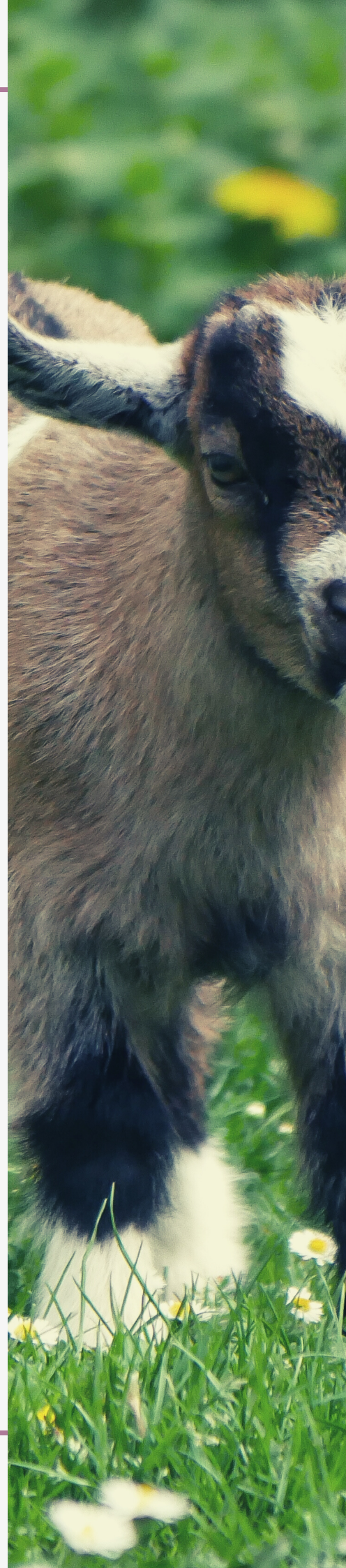
2019 m. LAEI atliktos jaunųjų ūkininkų apklausos duomenimis, jaunieji ūkininkai pažymėjo, kad šios išmokos buvo reikšmingas pajamų lygio palaikymo veiksnys: skatino plėsti ūkį ar lėmė sprendimą tęsti ūkininkavimo veiklą.

Šiuo metu egzistuojanti 40 000 eurų parama "jaunųjų ūkininkų įsikūrimui" padeda naujiems ūkininkams pradėti vystyti savo verslo planą, tačiau negali užtikrinti visų reikiamų investicijų, ypač norint įsigyti brangios ŽŪ technikos, tokios kaip kombainai ar modernūs šiltnamiai. Todėl net ir turint gerų idėjų pradėti savo verslui, naujiems ūkininkams tenka pradėti nuo mažų žingsnių norint kurti ūkį tvariai. Kadangi teikti paraiškas kitoms paramos formoms, tokioms kaip "investicijos į materialų turtą", ūkininkai turi galimybę tik išpildę savo verslo planą jaunojo ūkininko paramai, papildoma parama ūkininkavimo pradžioje yra negalima.

Esant tokiam poreikiui, atsiranda reikiamybė užtikrinti, jog jaunieji ūkininkai, kurie mato potencialą plėsti savo ūkį greičiau nei leidžia "jaunojo ūkininko įsikūrimo" parama, realiai įvertinus galimybes ir tokio įsipareigojimo atsakomybes turėtų tam galimybių. Papildoma pagalba galėtų veikti vienkartinės banko paskolos su mažomis palūkanomis forma. Tokią priemonę siūlo Europos Investicinis Bankas, paskelbęs apie galimą 1 milijardo eurų parama jauniems ūkininkams, sprendžiant pagrindines problemas su kuriomis susiduria jaunieji ūkininkai, užtikrinant:

- mažesnes palūkanas;
- ilgesnius periodus, iki 5 metų, pradėti atidavinėti paskolą;
- ilgesni periodai išsimokėti visą paskolą (iki 15 metų).

"Svarbiausia jauniems ūkininkams reikia įkvėpimo. Pamatyti kaip gali atrodyti pažangus, tvarus ūkis, pamatyti kitą ūkininkavimo veidą. Visa kita - tik detalės."

BLOKAS 3: DIRBAMOS ŽEMĖS PRIEINAMUMAS

GALIMYBĖ IŠSINUOMOTI, ĮSIGYTI ŽEMĖS SKLYPUS AR KITAIŠ BŪDAIS GAUTI PRIEIGĄ PRADĖTI ŽEMĖS ŪKIO VEIKLAI

Jau anksčiau minėtoje EP viešojoje konsultacijoje (2017) apklausoje 51 proc. jaunųjų ūkininkų įvardijo prieigą prie žemės ūkio valdų kaip didžiausią kliūtį plečiant savo ūkio veiklą. Ši problema egzistuoja ir Lietuvoje, kur jauni ūkininkai yra labiau linkę nuomoti žemę, nei turėti ją savo nuosavybėje. Pagal 2018 m. ŪADI duomenis 55 proc. jaunųjų ūkininkų valdomos žemės buvo nuomojama, palyginti su 45 proc. vyresniųjų ūkininkų tarpe.

Todėl žemė ir galimybė ją nuomoti yra labai svarbi kliūtis, kurią reikėtų palengvinti norint pritraukti daugiau jaunų žmonių į ūkinę veiklą.

Išskiriamos dvi pagrindinės sritys, į kurias būtina kreipti dėmesį, norint pagerinti dirbamos žemės prieinamumą jaunesiems ūkininkams:

- Paskolos ir kreditas žemei įsigyti;
- Lengvatos žemės įsigyjimui.

Paskolos ir kreditas

Fi-compass (2019) duomenimis bankų dažniausiai pateikiamos priežastys kodėl nesuteikia daugiau paskolų jaunesiems ūkininkams įvardijamos kaip:

- Per didelė investicijos rizika (60,2 proc.)
- Negalėjimas pateikti užstato (angl. collateral), pvz.: nekilnojamo turto. (24,2 proc.);
- Nepankamai detalus verslo planas (18,3 proc.);
- Atskirų bankų nuostatos, pvz.: paskolos dydžio ūkininkams limitai (18,3 proc.)

Pagal LAEI (2019) tyrimo duomenis, Lietuvoje 52,1 proc. apklaustųjų kreipėsi į kredito institucijas kredito ir jį gavo. 5,4 proc. respondentų kreipėsi kredito, bet jo negavo. LAEI apklausoje dalyvavę jaunieji ūkininkai dažniausiai paminėjo asmeninių lėšų trūkumą (52,4 proc. respondentų nurodė šią kliūtį kaip labai didelę ir 27,8 proc. respondentų – kaip didelę).

Aplinkybę, kad nėra galimybės gauti kreditą žemei įsigyti, kaip labai didelę kliūtį, įvardijo 21,1 proc., o kaip didelę kliūtį – 25,3 proc. respondentų.

Fi-Compass (2020) duomenimis 30 proc. ūkininkų nepatenkintų paraiškų banko paskoloms gauti yra jaunųjų ūkininkų paraiškos, o tai susiję su užstato, verslo įrašų, patirties ir kt. stygiumi.

Žemės kaina

2018 m., palyginti su 2014 m., ŽŪN vieno hektaro įsigijimo kaina išaugo 107,6 proc. Per 2014–2018 m. laikotarpį nuosekliai augo ir ŽŪN vieno hektaro nuomos kaina. Šis augimas buvo tolydus ir sudarė 125 proc. (LAEI 2020).

Nors dažniausia kontroliuodami mažus ūkio plotus (<10 ha) jaunieji ūkininkai randa būdų padidinti gamybos apimtį, plėsdami naudojamos žemės plotą. 2016 m., palyginti su 2010 m., jaunųjų ūkininkų vidutinis fizinis ūkio dydis padidėjo 30,2 proc., o vidutinis ekonominis ūkio dydis – 1,8 karto, kas parodo, jog jaunieji ūkininkai sėkmingai plėtoja savo ūkio valdas ir stengiasi jas praplėsti matydami galimybes.

Norint užtikrinti žemės ūkio prieinamumą jaunesniems žmonėms, nesukaupusiems pakankamai didelio kapitalo iš karto nusipirkti ūkio sklypą, atsiranda reikiamybė identifikuoti būdus kaip šis procesas galėtų būti palengvintas, užtikrinant, jog jaunųjų ūkininkų naudojama žemė padėtų kurti aukštesnę pridėtinę vertę. Keli būdai, kurie turėtų būti plėtojami norint sukurti galimybes jauniems žmonėms įsitraukti į ūkinę veiklą būtų:

- Galimybė gauti ilgalaikę paskolą su mažomis palūkanomis plėtoti ūkinei veiklai;
- Galimybė jauniems ūkininkams išsinuomoti valstybinės žemės palankiomis kainomis;
- Sukurti schemą, pagal kurią pensinio amžiaus ūkininkai galėtų perleisti savo žemę jaunajam ūkininkui, būdami tinkamai atlyginti

"Nors išlieka galimybės nuomoti valstybinę žemę, tačiau ji dažnai yra nustekenta. O jeigu aplinkui veikia intensyvūs ūkiai, kurie purškia, tai apsiimti ekologine ar regeneracine žemdirbyste nėra prasmės. Ekologiniai ūkininkai neturi apsaugos - jeigu jo kaimynas purškia ir tie purškalai patenka ant ekologiško lauko - tai jam tiesiog gali atimti sertifikatą."

NAUJOJO ARBA JAUNOJO ŪKININKO KELIAS

STADIJOS, KURIAS ŽŪ SUSIDOMĖJĘS ŽMOGUS PRAEINA IKI TAMPA ŪKININKU

Jaunųjų ūkininkų pritraukimas ir sėkminga veikla - kompleksinė problema, kurios sprendimui reikalingas proceso išskaidymas.

Pagrindiniai problemų blokai yra susiję su pradiniu kapitalu, oriu darbo užmokesčiu ir dirbamos žemės prieinamumu. Šie blokai savo ruožtu taip pat skaidomi į smulkesnius, tad norint geriau suprasti jų saveiką ir išsidėstymą laike, naudinga pažvelgti į naują ūkininką kaip į klientą, kuris

kelionėje link savo ūkio priima sprendimus, kelia klausimus ir susiduria su problemomis.

Nagrinėjant ūkininkų problemas kaip vartotojo kelią (angl. customer journey), galima tikslingai tobulinti sistemą, kad kuo mažiau naujųjų ūkininkų pasitrauktų prieš įkuriant ūkius.

Ūkininko kelio modelis padės geriau suprasti naujiems ūkininkams, kas jų laukia, bei optimaliau planuoti savo žingsnius naujiems ūkininkams.

KODĖL REIKALINGAS NAUJOJO ŪKININKO KELIO ŽEMĖLAPIS?

Leidžia tiksliau identifikuoti kompleksinių problemų sudėtinės dalis

Leidžia geriau planuoti pagalbą ir tikslingiau konsultuoti naujus ūkininkus

Naujiems ūkininkams lengviau įsivaizduoti kelią iki veiklos pradžios

Gali apibrėžti klausimus, kuriuos naujas ūkininkas turi apsvarstyti

Padedą naujam ūkininkui susiorientuoti tarp susijusių institucijų

Skatina aiškesnį bendradarbiavimą tarp suinteresuotų šalių

NAUJOJO ARBA JAUNOJO ŪKININKO KELIAS

STADIJA

KYLANTYS KLAUSIMAI

SUSIDOMĖJIMAS

Apie kokį ūkį svajoju?

GALIMYBIŲ
VERTINIMAS

Kokius išteklius turiu
ir kokius reikėtų
gauti?

PLANO
RENGIMAS

Kaip tikslingiausiai
panaudoti resursus,
žiniais ir įgūdžius?

RESURŲ
GAVYBA

Kaip ir kur gauti
veiklos pradžiai
reikalingus
resursus?

PLANO
REDAGAVIMAS

Kaip pritaikyti verslo
planą, kad resursai
būtų panaudoti
geriausiai?

VEIKLOS
PRADŽIA

Kokias žinias ir įgūdžius
reikia tobulinti, kad
užtikrinčiau
ilgalaikę
veiklos
sėkmę?

	Susidomėjimas	Galimybių vertinimas	Plano rengimas	Resursų gavyba	Plano redagavimas	Veiklos pradžia
Veiklos	<ul style="list-style-type: none"> - Skaito, žiūri, klauso turinį apie žemės ūkį, kuris kursto idėją, domisi sėkmės istorijomis; - Svarsto, į kokių kultūrų ar gyvulių auginimą potencialiai norėtų įsitraukti - Įsivaizduoja, kaip galėtų atrodyti jo/jos ūkis. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gilinasi į konkrečius ūkininkavimo būdus; - Konsultuojasi su kitais ūkininkais, konsultantais arba institucijomis, dėl galimybių; - Identifikuoja turimus resursus, savo stiprybes, įgūdžius ir galimybes rasti reikiamą pagalbą; 	<ul style="list-style-type: none"> - Tikrina galimybes įgyti resursų (dirbamos žemės, finansinę paramą, paskolą ir pan.); - Įvertina galimus resursus ir kaip norimas kurti ūkis galėtų derėti su jais; - Kuria verslo planą 	<ul style="list-style-type: none"> - Perka, nuomojasi ar pradeda ruošti paveldėtą dirbamos žemės sklypą; - Esant reikiamybei, ruošia paraišką paramai jauniems ūkininkams gauti; - Kreipiasi į banką dėl paskolos; arba ieško kitų būdų gauti reikiamą pradinį įnašą; - Bendrauja su ūkininkais, konsultuojasi, įgyja trūkstamas žinias 	<ul style="list-style-type: none"> - Pagal gautus ar laukiamus resursus pritaiko verslo planą; - Keičia savo ūkio viziją atsižvelgiant į gautus resursus; (jeigu negali pritaikyti plano, grįžta prie galimybių vertinimo) - Konsultuojasi su institucijomis, mokosi, įgyja trūkstamas žinias. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pradeda vykdyti veiklą, sekant numatytą planą; - Adaptovoja veiklą pagal proceso metu įgyjamas praktines žinias; - Gilina žinias, tobulina praktinius įgūdžius konkrečiose srityse.
Tikslas	Sukurti pirmą viziją, kaip gali atrodyti ūkininkavimas ir ūkininko gyvenimas.	Įvertinti, kaip turimi ir galimai būsimi resursai padėtų vystyti ūkį; identifikuoti trūkstamus resursus.	Atsižvelgiant į turimus ir galimybes gauti trūkstamus resursus, sukurti verslo planą, atitinkantį jaunojo ūkininko norus ir poreikius.	Gauti verslo plane numatytus trūkstamus resursus.	Pagal turimus ir gautus resursus, atitinkamai redaguoti verslo planą.	Turimus resursus panaudoti pagal sukurtą planą ir vykdyti numatytą plėtrą.
Klausimai	<ul style="list-style-type: none"> - Kokį ūkį norėčiau turėti? - Ką norėčiau auginti? Kokią produktų realizaciją įsivaizduoju? - Kokį savo gyvenimo būdą įsivaizduoju ūkininkaujant? - Ar turiu bent kiek nuosavos žemės pradėti ūkinei veiklai? 	<ul style="list-style-type: none"> - Ar turiu savo žemės ūkininkavimui? - Ar turiu pakankamai žinių ūkininkauti? Kur galėčiau kreiptis konsultacijoms? - Kokie pirmieji žingsniai manęs laukia norint pradėti ūkininkauti? Kokių leidimų man reikia? - Ar žinau kaip galėčiau potencialiai realizuoti savo užaugintą produkciją? 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaip galėčiau geriausiai panaudoti turimus resursus ir savo įgūdžius? - Kokį ūkį galėčiau sėkmingai kurti atsižvelgiant į finansines, galimybes, žemės nuosavybės situaciją ir žinias? - Ar galiu parengti realų verslo planą? - Kokios pagalbos man dar reikėtų norint užtikrinti sėkmę? - Kaip galėčiau realizuoti užauginamą produkciją? 	<ul style="list-style-type: none"> - Ar galiu rasti sklypą numatytoje vietoje? Jeigu ne, ar kita pasirinkta vieta būtų tinkama vykdyti numatytą verslo planą? - Kaip surinkti žemės sklypui įsigyti reikalingą sumą? - Iš kur galėčiau gauti paramos ar paskolą kitoms pirminėms investicijoms? 	<ul style="list-style-type: none"> - Ar gauti resursai atitinka mano lūkesčius? - Ar galiu pritaikyti gautus resursus netgi jeigu mano lūkesčiai buvo aukštesni? - Kaip geriausiai panaudoti turimus resursus? - Ar man užtenka žinių ir praktinių įgūdžių norint užtikrinti sėkmingą ūkio pradžią? 	<ul style="list-style-type: none"> - Kokias žinių ar praktikos spragas randu pradėjus vykdyti veiklą? Kaip ar su kieno pagalba galėčiau jas užpildyti? - Kokios paramos ar pagalbos reikės norint toliau vykdyti numatytą plėtrą? - Kokie mano sėkmės rodikliai? Kaip turėčiau juos pasiekti? - Kaip galiu užtikrinti stabilesnes pajamas?
Problemos rizikos	<ul style="list-style-type: none"> - Nepakankamai viešinami sėkmingos patirties pavyzdžiai, gali lemti susidomėjimo kritimą; - Jaunam žmogui (ypač išsilavinusiam), mokslas profesinėje mokykloje gali atrodyti nepatrauklus. Neradus priimtino šiuolaikino būdo mokytis modernaus ūkininkavimo, krenta motyvacija; - Viešojoje erdvėje matoma ŽŪ suinteresuotų šalių priešprieša nesukuria patrauklios aplinkos prisijungti. 	<ul style="list-style-type: none"> - Per daug informacijos šaltinių, neišku/nėra kur galima kreiptis kompleksinės pagalbos ar patarimo; - Institucijose siūlomi kursai nesudomina arba neatitinka jauno žmogaus lūkesčių; - Dingsta suinteresuotumas įvertinus reikalingus resursus; - Atbaido administracinė našta; - Nėra kompetencijų įsivertinti žemės ūkio verslo rizikas ir būdus jas mažinti. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepakanka žinių parengti realistišką ar pakankamai sėkmingą verslo planą; - Neadekvačiai įvertinamos asmeninės galimybės ir žinios; - Nepakankamai dėmesio verslo plane skiriama produkto realizacijai, perdirbimui ar kitokiam pridėtinės vertės kūrimui. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sudėtingas paramos priemonių administravimas ir specifiniai reikalavimai; - Ūkininkas negali rasti arba įpirkti tinkamo žemės sklypo; - Ūkininkas nežino kaip įvertinti turimo žemės ploto tinkamumą ūkininkauti; - Nepasinaudojama KPP priemone konsultavimui. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepakankami resursai (dirbama žemė, finansai ar žinios) negali užtikrinti sėkmingos ūkininkavimo pradžios, tad galimas nuostolingas verslas. 	<ul style="list-style-type: none"> - Neturintis patirties ūkininkas gavęs reikiamus resursus pervertino savo jėgas ruošdamas verslo planą; - Jaunasis ūkininkas susiduria su praktinių įgūdžių ar teorinių žinių trūkumu pradėjęs veiklą ir negali rasti jam reikalingas konsultavimo paslaugas teikiančių sistemų. - Ūkininkas neranda pelningų būdų realizuoti savo produkciją.
Galima būsena						
Informacijos šaltiniai	<ul style="list-style-type: none"> - Žiniasklaida - Lietuvos žemės ūkio rūmai - Socialiniai tinklai 	<ul style="list-style-type: none"> - Aukštosios mokyklos (VDU ŽŪA) - Technologijų ir verslo mokyklos - Ūkininkų asociacijos - LŽŪKT 	<ul style="list-style-type: none"> - LŽŪKT - Privatūs ŽŪ konsultantai 	<ul style="list-style-type: none"> - Ūkininkų sąjungos ir asociacijos - Nacionalinė Mokėjimo Agentūra (NMA) - Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras 	<ul style="list-style-type: none"> - LŽŪKT - Privatūs ŽŪ konsultantai - NMA 	<ul style="list-style-type: none"> - LŽŪKT - Privatūs ŽŪ konsultantai

IŠVADOS

KOKIE SUNKUMAI DARO DIDŽIAUSIĄ ĮTAKĄ NAUJIEMS ŪKININKAMS?

Finansų ir dirbamos žemės prieinamumo problemos išlieka vienos iš didžiausių trikdžių naujiems ūkininkams įsilieti į rinką.

Tačiau analizės metu paaiškėjo, jog nors šie sunkumai ir yra vieni iš dažnai pasitaikančių, nauji ar jauni ūkininkai yra linkę pasitelkti kūrybiškesnius ar inovatyvius sprendimus, kurie leidžia tikėtis per vidutiniškai penkerius metus sukurti pelningus ir save išlaikančius ūkius, be papildomų paramos formų. Tokie ūkininkai taip pat dažnai nurodo, jog administracinė ūkininkavimo dalis apsunkina jų vystymąsi. Tačiau

dėka stebimos rinkos, aukštos pridėtinės vertės produktų, tiesioginės prekybos neįtraukiant supirkėjų ar kitų verslių sprendimų, ūkiai sėkmingai veikia ir be paramos. ES parama išlieka svarbi Lietuvos ŽŪ dalis, be kurios dauguma ūkių negalėtų išgyventi. Tačiau Lietuvos žemės ūkio politika negali būti orientuota tik į paramos gavimą, bet turėtų ieškoti tvarių sprendimų, kaip aprūpinti Lietuvos valstybę sveiku maistu, kurio gavyba padėtų užtikrinti tinkamas pajamas ūkininkams ir stiprintų jų poziciją maisto tiekimo grandinėje.

GILUMINIŲ INTERVIU IDENTIFIKUOTI SUNKUMAI

KOKIUS SUNKUMUS NURODO JAU SĖKMINGI SMULKŪS ŪKIAI?

Giluminių interviu su pažangiais ūkininkais metu, buvo analizuojama, su kokiais sunkumais ir problemoms susidūrė ar susiduria naujai ūkininkauti pradėję inovatyvūs ūkininkai.

Administracinė našta:

- Administracinė našta siekiant gauti paramą;
- Nerealistiški reikalavimai plėtrai gavus paramą;
- Per griežti reikalavimai paramai;
- Prioritetinių paramos sričių ir agroinovacijų bei naujausių mokslinių siūlymų neatitikimai (pvz. reikalaujama išvežti nupjautą žolę, o mokslininkai skatina atkūrinėti dirvožemį neariant ir paliekant sumulčiuotą žolę laukuose).

Realizavimo klausimai:

- Ūkininkai dažnai nuvertina save, produkciją parduoda supirkėjams už jų nustatytą kainą, o vienintelis būdas smulkiems ūkiams pelningai veikti - tiesiogiai parduoti produkciją vartotojams, perdirbant savo produkciją ir kuriant aukštesnės pridėtinės vertės produktą;
- Ūkininkai patys kuria tiesioginių klientų ratą, alternatyvos nėra aktyvios (pvz. kaimas į namus).

Žinių problema:

- Pradiniai ūkininko kursai nesuteikia praktinių žinių;
- Bendrai trūksta konkrečių problemų praktinių sprendimų, pvz. ūkininko konsultavimo jo pačio ūkyje ar praktinių užsiėmimų kitų ūkininkų ūkiuose;
- Praktinės žinios svarbiausios, o dabartinė sistema orientuojasi į teorines žinias;

Bendradarbiavimo problema:

- Sunkumai įsitraukiant į trumpąsias maisto grandines, trūksta palaikymo ir palankių sprendimų iš valstybinių institucijų, tiek lengvinant administracinę tokių pirkimų našta, tiek sprendžiant logistinius klausimus;
- Nedaug kooperacijos tarp ūkininkų: kooperatyvų kūrimas sudėtingas, reikalauja lėšų, kol pradžioje kooperatyvas pats negeneruoja pakankamai pelno;

Didžioji dauguma smulkių ūkininkų interviu metu nurodė niekada nesikreipę (arba neatitikę reikalavimų) tiesioginėms išmokoms, o savo ūkį plėtoja didžiąja dalimi nuomojamoje žemėje. Tai rodo, jog įsigilinus į aukštą pridėtinę vertę kuriančius žemės ūkio produktus, supratus tikslią rinką ir išsigrėninus asmeninius ūkininkavimo principus bei vertybes, galima kurti sėkmingus ūkius, kurie yra pelningi be paskolų ir tiesioginių išmokų.

Tai leidžia prieiti prie išvados, jog:

Norint kurti sėkmingą ūkį, naujiems ūkininkams reikia užtikrinti tikslingų žinių, įgūdžių ir gerųjų pavyzdžių pasiekiamumą.

Svarbu, kad siūlomi resursai atitiktų šiuolaikinės - modernios ir inovatyvios - žemdirbystės poreikius ir neapsiribotų tik žemės dirbimo įgūdžiais.

Resursai turėtų padėti vystyti papildomus įgūdžius: rinkodarą, rinkos analizę, ar produkcijos perdirbimo būdus.

Šie įgūdžiai yra kertiniai kuriant sėkmingą šiuolaikinį ūkį.

ŠALTINIAI

CCRI, OIR and ADE S.A. (2021). The impact of the common agricultural policy on generational renewal, local development and jobs in rural areas (78). Retrieved April 16, 2021,

Ecorys, LEI-Wageningen UR and Aequator Groen & Ruimte. (2015). Results of 'Exchange Schemes for Young Farmers' presented at the Young Farmers 2015 conference | Ecorys.

European Parliament. (2017). Modernising and simplifying the Common Agricultural Policy . European Commission - European Commission. Retrieved April 16, 2021,

Fi-compass. (2019). Survey on financial needs and access to finance of EU agricultural enterprises (72). European Investment Bank (EIB).

Fi-compass. (2020). Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Lithuania. European Investment Bank (EIB).

Lamparte, A. M. G. (2015). New entrants into farming: Lessons to foster innovation and entrepreneurship . EIP-AGRI - European Commission.

Melnikienė, R. (2020). Lietuvos žemės ūkio ir kaimo ekonominės, socialinės ir aplinkosauginės situacijos vertinimas. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas (LAEI).

VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. (2020). Lietuvos žemės ūkis: Faktai ir skaičiai (26).